

Betreft: gezamenlijke inbreng verkiezingsprogramma Tweede Kamerverkiezingen 2025

Geachte verkiezingsprogrammacommissie,

U bent namens uw partij aan zet om de inzet voor de Tweede Kamerverkiezingen en de komende kabinetsperiode te formuleren. Uw partij is straks mogelijk in de positie om daadwerkelijk iets aan de inhumane situatie van dakloze mensen in Nederland te veranderen. Wij richten ons tot u namens een brede vertegenwoordiging van onafhankelijke belangenorganisaties die de collectieve belangen behartigen van dak- en thuisloze mensen in Nederland. Bijgaand treft u aanbevelingen aan die het tij structureel kunnen keren.

Toename van het aantal dakloze mensen vraagt om urgentie én prioriteit

In 2022 stelde de Tweede Kamer het Nationaal Actieplan Dakloosheid (NAD): Eerst een Thuis vast. Daarin is als doelstelling opgenomen om dakloosheid in 2030 tot nul te reduceren. Het bereiken van deze doelstelling is de afgelopen jaren echter niet dichterbij gekomen. Integendeel. Er is sprake van een zorgwekkende toename van de groep dreigend dak- en thuisloze mensen.

Volgens het CBS is het aantal dakloze mensen gestegen van 26.000 in 2022 naar 33.000 in 2024. De CBS cijfers vertellen echter niet het hele verhaal. De CBS cijfers sluiten mensen boven de 65 en minderjarigen (onder de 18 jaar) uit. Bovendien hanteert CBS een restrictieve definitie van dakloosheid waardoor ook het aantal vrouwen en mensen die zogenaamd 'zelfredzaam' en dakloos zijn zwaar onderschat wordt. Daarom leveren de cijfers van het CBS een forse onderschatting op. Uit de ETHOS telling van Kansfonds en de Hogeschool Utrecht (2024) blijkt dat één op vijf dakloze mensen een kind is. 40% is jonger dan 28 jaar. Vrouwen vormen een derde van het totaal. 70% van het aantal getelde mensen zit niet in een situatie van opvang of buiten slapen.

Uit eerste hand kennen wij opgeteld duizenden verhalen en persoonlijke drama's die schuilgaan achter deze cijfers en trends. Eenmaal dakloos worden mensen behandeld als tweederangsburgers, die nauwelijks toegang hebben tot hun rechten, waardoor het bijzonder moeilijk is om een menswaardig bestaan op te bouwen en dit te bestendigen.

Het oplossen van dakloosheid is mogelijk maar vraagt om politieke keuzes. Dakloosheid is allereerst een woonprobleem. Ons overkoepelende advies is om te stoppen met het 'managen' van dakloosheid via (langdurig verblijf in) de maatschappelijke opvang, door onverkort in te zetten op het voorkomen dakloosheid en op Wonen Eerst met als doel het beëindigen van dakloosheid in 2030. Dit zijn ook de uitgangspunten van het NAD, maar ze worden onvoldoende vertaald naar de regionale uitvoering, zoals bleek uit onze [analyse van december 2024](#). Wij roepen uw commissie op om de uitgangspunten en ambitie van het NAD (opnieuw) expliciet te onderschrijven. Meer in het bijzonder doen wij de volgende concrete beleidsaanbevelingen:

Wonen Eerst

Huisvesting is een mensenrecht. Dakloosheid is een woonprobleem, een ernstige schending van het recht op huisvesting en een extreme uiting van de brede wooncrisis in Nederland. Om de beleidsopgave het hoofd te bieden is allereerst nodig dat dit brede erkenning krijgt. Onderzoek wijst uit dat succesvol dakloosheidsbeleid is geïntegreerd in een bredere huisvestingsstrategie, zoals bijvoorbeeld in Finland. Het is daarom noodzakelijk dat een kabinetsbrede aanpak wordt geformuleerd, die centraal gecoördineerd wordt uitgevoerd met lokale overheden, zorgorganisaties en woningcorporaties. In dit verband doen wij de volgende aanbevelingen:

Maak het ministerie voor Volkshuisvesting nadrukkelijk (mede)verantwoordelijk en zorg ervoor dat het voorkomen en bestrijden van dakloosheid tot een expliciete doelstelling wordt gemaakt van nationaal woonbeleid.

- Positioneer de bewezen effectieve aanpak met wonen als eerste en belangrijkste antwoord op (dreigende) dakloosheid om het recht op huisvesting onvoorwaardelijk te verwezenlijken. Maak Wonen Eerst de norm voor alle dakloze mensen.
- Geef alle dakloze mensen die vallen onder de ETHOS light definitie het wettelijke recht op urgentie op een sociale huurwoning. In de nieuwe Wet versterking regie volkshuisvesting wordt -als deze wordt aangenomen door de Eerste Kamer- deze urgentie alleen verleend aan mensen die toegang hebben tot de maatschappelijke opvang, mensen die een instelling verlaten en aan dakloze gezinnen met minderjarige kinderen. Bovendien sluit de huidige versie van de wet dakloze statushouders expliciet uit van urgentie, wat discriminerend is en veel van hen tot een vorm van dakloosheid veroordeelt. Om dakloosheid op te lossen is het essentieel dat alle dakloze mensen die vallen onder de ETHOS light definitie – ook degenen die in hun auto slapen of tijdelijk bij familie op de bank – recht krijgen op urgentie voor een woning.
- *Voorkom* huisuitzettingen en zorg ervoor dat een huisuitzetting nooit tot dakloosheid leidt; bijvoorbeeld door een verbod op dakloosheid als gevolg van huisuitzetting te introduceren, of door fatsoenlijke alternatieve huisvesting verplicht te stellen wanneer huisuitzetting als *ultimum remedium* wordt toegepast.
- Het verlaten van instellingen, zoals een justitiële instelling, een GGZ-instelling of residentiële jeugdzorg, mag nooit leiden tot dakloosheid. Maak daarover landelijke en afdwingbare prestatieafspraken tussen gemeenten, woningcorporaties en zorg- en justitiële instellingen.
- Bouw financiële prikkels in in beleid en wetgeving waardoor budget dat nu voor opvang bestemd is beschikbaar komt voor woonoplossingen.
- Zet in op passende, betaalbare en kwalitatieve huisvesting, inclusief huisvesting specifiek voor jongeren.
- Een regulier huurcontract moet de norm zijn. Dit garandeert huurrechten en zekerheid. Alternatieve verhuurconstructies zoals intermediaire verhuur waarbij een huurovereenkomst wordt gesloten tussen een zorgaanbieder en een corporatie, in plaats van de bewoner en de corporatie zijn onwenselijk.
- Zet in op het terugdringen van leegstand en voer een leegstandsbelasting in. Stimuleer daarnaast gemeenten om gebruik te maken van de mogelijkheid om een leegstandsverordening in te voeren.

Toegankelijke zorg

Toegangs criteria zoals het zelfredzaamheids criterium zijn de facto uitsluitings criteria. Dit zorgt ervoor dat de problemen (van mensen die vragen om hulp en ondersteuning bij de gemeente) niet worden opgelost maar juist verergeren. Waar je in Nederland dakloos wordt bepaalt of en hoe je wordt geholpen. De huidige uitvoeringspraktijk zorgt voor rechtsongelijkheid en willekeur:

- Haal het zelfredzaamheids criterium uit de WMO en zorg voor onmiddellijke ondersteuning van dakloze mensen door gemeenten.
- Zorg voor een landelijke regeling waardoor de winterkouderegeling garandeert dat alle dakloze mensen van 1 november tot 1 april permanent toegang tot deze opvang hebben.
- Garandeer landelijk de toegang tot huisartsenzorg voor alle dakloze mensen. Op dit moment zijn te veel dak- en thuisloze mensen verstoken van medische hulp die zij hard nodig hebben.
- Garandeer de toegang tot laagdrempelige harm reduction voorzieningen (spuitomruil, methadonprogramma's en gebruikersruimtes).

Financiële bestaanszekerheid

Een toereikend inkomen is een absolute basisvoorwaarde om een huis te kunnen krijgen en te behouden, wat op zijn beurt een voorwaarde is om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving. Het is (ook) een cruciale factor die dakloosheid gaat voorkomen.

- Dring armoede terug: zorg voor voldoende inkomen in de vorm van verhoging van het minimumloon en (aanvullende) uitkeringen, zodat inkomen in de pas loopt met de gestegen kosten voor het levensonderhoud (hoge inflatie en gestegen energieprijzen). Handhaaf en versterk de inzet zoals geformuleerd in de brede aanpak Armoede en Schulden.
- Zorg ervoor dat kleine schulden geen grote schulden worden. Vroegtijdige signalering en het bieden van ondersteuning bij kleine schulden zorgt ervoor dat deze niet nodeloos oplopen.
- Begeleid jongeren naar financiële zelfstandigheid, om te beginnen door de uitvoeringspraktijk van de schuldhulpverlening te versterken.
- Schaf de kostendelersnorm af
- Stop met het uitdelen van boetes voor buitenslapen en bijkomende gedragingen aan dakloze mensen. Dit is feitelijk het beboeten van dakloosheid.

Humanitaire ondergrens voor iedereen

Het recht op opvang is een humanitair minimum wat een rijk, beschaafd land als Nederland hoort te bieden. Echter: EU burgers en ongedocumenteerde mensen zijn in het merendeel van de gevallen uitgesloten van menswaardige zorg en opvang. Deze uitsluiting zorgt ervoor dat toegang tot zorg vrijwel onmogelijk is en zorgt er in de praktijk voor dat er pas gehandeld wordt op het moment dat iemand ondraaglijk lijdt, hetgeen met onnodig hoge zorgkosten voor de overheid gepaard gaat, die vaak ook al niet meer het gewenste effect hebben. Daarom doen wij de volgende aanbevelingen:

- De rechten van dakloze EU-burgers moeten gerespecteerd worden. Deze mensen hebben in veel gevallen recht op gelijke behandeling en moeten dan op dezelfde opvang en ondersteuning kunnen rekenen als Nederlandse burgers.
- Voorkom dat mensen zonder geldige verblijfspapieren én degenen die hen helpen, gecriminaliseerd worden.
- Zorg voor menswaardige opvang van ongedocumenteerde mensen en voer de Landelijk Voorziening Vreemdelingen (LVV) opnieuw in.
- Er ontstaan schrijnende situaties door de verschillende criteria die worden gehanteerd voor opvang: zorg voor eenduidigheid en trek dit landelijk gelijk.
- Voer een behandelverplichting in voor medisch specialisten als het gaat om ongedocumenteerde mensen.

Tot slot van deze brief wijzen we op de noodzakelijke *randvoorwaarden* voor het bestrijden van dakloosheid. Het is van belang om deze aspecten te allen tijde mee te nemen wanneer dakloosheidsbeleid wordt ontwikkeld en uitgevoerd.

- Zet in op betekenisvolle participatie van mensen met ervaringskennis en onafhankelijk belangenbehartigers in de gehele beleidscyclus: Het vertrouwen van dak- en thuisloze mensen in instituties is vaak laag. Om te zorgen voor draagvlak en vertrouwen is nodig dat mensen met ervaringskennis op het gebied van dak- en thuisloosheid én onafhankelijke belangenbehartigers op een betekenisvolle manier worden betrokken in de gehele beleidscyclus, inclusief monitoring en evaluatie. Het zorgt ook voor beter beleid en wetgeving. Zie hiervoor de [whitepaper betekenisvolle participatie](#).
- Bevorder realistische beeldvorming en vermijd stigmatisering van dakloze mensen: Onjuiste beeldvorming en stigmatiserende regelgeving belemmeren de aanpak van dakloosheid. Investeer daarom in realistische beeldvorming, bewustwording en destigmatisering onder professionals, beleidsmakers, bestuurders en het algemene publiek en maak een einde aan stigmatiserend beleid, regelgeving en de toepassing daarvan. Vermijd stigmatiserend taalgebruik in verkiezingsprogramma's. Spreek bijvoorbeeld niet over daklozen, zwerver, junk, Polenhotel, MOE-Landers, maar liever over dakloze mensen, personen met onbegrepen gedrag en mensen in een kwetsbare positie, etc.
- Investeer in rechtsbescherming en voorkom dakloosheid: Het (mensen)recht op huisvesting is nog altijd niet afdwingbaar voor de Nederlandse rechter. Zorg ervoor dat het recht op wonen juridisch opeisbaar wordt. Wie inzet op het voorkomen van dakloosheid, investeert daarnaast in versterking van rechtsbescherming, door toegang tot onafhankelijke cliëntondersteuning, juridische dienstverlening en onafhankelijke belangenbehartiging te garanderen en informatie over rechten en plichten te verschaffen.
- Zorg voor voldoende budget van het Rijk voor de uitvoering van het Nationaal Actieplan Dakloosheid: Sinds 2022 is er door het Rijk (ministerie VWS) structureel €65.000.000 beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het Nationaal Actieplan Dakloosheid. Deze middelen blijken -gezien het groeiend aantal dakloze mensen- echter ontoereikend om de doelen van het NAD te behalen. Bovendien is dakloosheid -zoals ook in het NAD vastgelegd- primair een woonprobleem. Het is daarom gerechtvaardigd om ook vanuit het ministerie van VRO middelen voor het oplossen van dakloosheid vrij te maken.

Meer weten?

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Geert Ritsema (06 24634943) of geert@dakloosheidvoorbij.nl politiek adviseur Dakloosheid Voorbij!

